

MEDLEMSBLAD hösten 2019

Albo Härad's Hembygdsförening

Förra årets torra sommar aktualiserade frågan om vattentillgång. Det är en fråga som alltid har varit viktig för bosättning och samhällsplanering.

Albo härad's hembygdsförening fick 1984 från Länsstyrelse och Skånes Hembygdsförbund en ”Förfrågan om större naturliga källor inom Kristianstads län”. Dåvarande styrelse under ledning av ordförande Arvid Andersson beslutade att inventera källorna i våra nio socknar. I arkivet finns en del kartor med markerade källor. Tyvärr saknas där beskrivningar om de olika källorna. Hos oss finns flera kända källor och den mest omtalade är Sankt Olofs källa, dit många vallfärdar än i vår tid. Innehållet i årets medlemsblad består av berättelser om vattnets stora betydelse för byars och gårdars placering i landskapet. Flera artiklar har varit publicerade tidigare. Från inventeringen redovisas en del i form av karta och notiser.

Finns de bästa killorna i Bästekille? Nej, enligt ortnamns-expertisen hänförs fördelen till bast, lindbast, alltså riklig förekomst på lindträd på vilka man använde basten.

Tack för det gångna året och väl mött 2020!

Clas Johnsson, ordförande

Bara vatten

Arvid Andersson, Bolen

En av livets absoluta nödvändigheter är vatten och det förutan klarar vi oss inte. Hur klarade våra förfäder sin vattenförsörjning? – Jo, man bosatte sig helt enkelt där som fanns vatten av bästa kvalitet, som kunde användas till dricksvatten och matlagning. När vi granskar våra byar i Albo, så finner vi att i varje by finns minst en kallkälla, som gav tillräckligt med friskt och gott vatten för den befolkning som bodde där. För djurens behov var bäckar och åar den vattenresurs som utnyttjades.

I början av 1800-talet ökade befolkningen starkt och då uppstod på många håll problem med vattnet, och man började gräva brunnar för att öka tillgången på vatten. I byarna fanns som regel en eller flera särskilda platser i bäcken eller vid en källa som kallades byns ”vanneplass”. Varje bonde hade en bestämd tid på dagen när han fick driva sina djur till vatten. Man hade trott att en brunn på gården skulle lösa problemet med att förse alla djuren med vatten.

De brunnar man grävde var inte så djupa. Redskapen man hade att arbeta med då, var inte starka nog och det uppgrävda materialet firades upp i träbyttor. Man hade inte tillgång till någon typ av vinschverk. Det var först i slutet av 1800-talet som de kom i bruk. Brunnarnas väggar var av sten. I botten lades fyra grova bjälkar av boketrä, s.k. pallträ. Bok har ju den egenskapen att den inte ruttnar i vatten. Däremot dröjer det inte länge förrän ett sådant boketrä förgås, när det kommer upp i luften. Efter att det varit i solen ett par dagar kan man plocka

sönder det med händerna, i alla fall om det varit i botten på en källa eller brunn i 100 år.

De brunnar som grävdes hade dålig kvalitet på vattnet. Det kom för mycket ytvatten i dem och de sinade fort vid torrperioder. Många gånger hände det också att brunnen grävdes på en plats som var förorenad av tidigare bebyggelse eller av avfallshögar. Jag vet i ett fall, när man grävde en brunn i början av detta århundrade, så kom man ner i en gammal massgrav för dödadjur. Det vattnet gick inte att använda.

Efter enskiftet blev vattenförsörjningen det första man fick lösa, innan man byggde upp sina gårdar på den tilldelade platsen. Bönderna sökte sig till bäckar och källor, man byggde så nära som möjligt. Brunnar grävdes i regel inne på gårdsplanen sällan mer än 8 alnar djupa ofta bara 5 – 6 alnar. Vattnet tog man upp med ett spel med rep eller kätting i och en spann eller bytta av trä. Eller så satte man upp en hävstång, s.k. ”brönljung”, som finns i Bondrumsgården.

Källorna var man mycket rädd om, helt naturligt. Att de gav ett gott och hälsosamt vatten, förstod redan våra första förfäder. Många källor var så goda att de blev offerplatser för bygdens folk. Man drack vatten ur dem för att återvinna hälsan. Så länge källan inte användes som offerplats kunde den säkerligen vara hälsobringande, men när det kastats offer i den är det tveksamt.

För att skydda källorna mot förorening sattes det kraftiga kantstenar runt den plats där vattnet porlade upp. På många ställen sattes sten runt källan liksom i en brunn och då lades boketrä i botten under stenarna. En stor flat sten lades på som lock. Vi har en sådan källa kvar i bykällan i Attusa.

Killorna

Gunnar Carlberg

*Ur "En bok om Albo härad och Albo Härads
hembygdsförening" 2004*

Ett säreget drag för Albo är de många källorna - "killorna"-, som här och var väller fram. Det är vattenådror från Linderödsåsens kärr och småsjöar, som efter att ha passerat grusartade backområden bryter fram i källor med kristallklart vatten. En sådan källa, som det i dag inte syns mycket utav, är Sankt Bothilds källa i prästängan intill Andrarums kyrka. Källan har urgamla anor och utgjorde i förgången tid en känd offerplats. Äldre människor, som levt fram till de senaste decennierna har kunnat berätta om hur folk ännu i deras barndom formligen vallfärdade dit för att dricka av eller tvätta sig i det undergörande källvattnet. Det berättas också, att bondmororna hämtade vatten från källan, då de ville koka riktigt god ärtsoppa. Men så inträffade en höstkväll, att en liten pojke omkom i källan, och därefter kom det sistnämnda bruket av sig. Även kyrkan använde källans helande vatten som vigvatten fram till 1800-talets början. En liten kopparspann, som användes för att hämta vattnet i, finns fortfarande i Andrarums kyrka.

Också vid Alunbruket fanns källor. En sådan källa, belägen till höger om vägen mot Bertilstorp nedanför den plats, där Bergstinget hölls under Alunbrukets blomstringstid, har under flera decennier med hjälp av en s.k. vädur i källans botten försett en del med friskt källvatten.

På kartan står Sankta Botildas källa, men i texten (och i äldre skrifter) står Sankt Bothilds källa

Med de flesta källor är sägner förbundna, förtäljande att källan sprungit fram på platsen för ett mord som ett järtecken, och källan blev på så sätt ett slags minnesmärke över den oskyldigt dödade. Så är fallet såväl med offerkällan vid S:t Olofs kyrka som med Thors källa eller Torups källa strax söder om Klammersbäck mitt emot Persa-hus. Sedan 1957 är Torups källa exploaterad som vattentäkt för Ravlunda by. Beträffande S:t Olofskällan finns flera sägenmotiv, men sägner om att helige Oluf där blivit halshuggen har tydligen fått ge namn åt källan. Torups källa skulle ha framsprungit, där kung Wales – eller som sägner också täljer ”Truls i Ängas” – söner Särsko och Sölve av misstag råkade dräpa sina båda systrar Tora och Torborg. Enligt ett av sägenmotiverna kring S:t Olofs-källan liksom enligt sägner

om Torups källa, sökte dråparen försoning för det brott han begått genom löfte om att uppföra en kyrka.

Beträffande S:t Olofs kyrka skall denna ha blivit färdig 1150. S:t Olofs källa var tidigare belägen närmare kyrkan, men sedan densamma på 1500-talet blivit igenfylld, sprang den fram på den plats, där den nu finns. Ytterligare många källor finns eller har funnits i Albo, såsom Thomas källa vid Grevlundabackarna, Prinsakällan i Rörum nedåt havet, Pengakällan i Ängakåsen m fl. I närheten av S:t Olofs källa ligger en källa med namnet Jungfrukällan och öster om denna ytterligare en, Kransakällan. Detta namn för tanken till ”kransagillet”, namn på den i Albo rådande seden att midsommarafton samlas vid närmsta källa – så t ex vid Torups källa och vid Sankt Bothilds källa, där ungdomen förlustade sig och drack källvatten, vilket just i midsommartid skulle äga den mest hälsobringande kraften. Bakom dessa folktraditioner skymtar de urgamla hedniska kultfesterna till källnymfernas ära. Den kunskap vi kunnat tillägna oss om källorna och sägnerna kring dessa ger oss alltså intressanta aspekter på deras betydelse i folktron under hänfarna sekler och årtusenden.

Vattendrag och källor formade bygden

Nils Mårtensson

Ur Ystads Allehanda 8 maj 1965

Ett typiskt exempel på hur en ensam källa kunde ge upphov till ett samhälle har vi i en vattengivande sådan i Killehusen, 1 km norr om Verkeåns mynning och

stendösen därstädes. Här kan man med skäl säga, att det är djärva linjer i landskapsutformningen! Ute vid havet förefinnes en 25 meter hög strandvall, som fortsätter inåt land i form av en platå nästan 500 meter bred, och så höjer sig terrängen ganska tvärbrant ytterligare omkring 25 meter för att därefter bilda en ny platå cirka 200 meter bred fram till Bjerred, en skogklädd kulle med sin översta del cirka 70 till 80 meter över havet. Det finns således här tillräckligt med vattensamlade höjdplatåer för att dessa skall kunna underhålla en ganska rikt givande källa i brytningslinjen mellan 25-metersplatån närmast havet och den uppstigande branten till den andra platån.

Här har tydligen sedan långt tillbaka i tiden bebyggarna slagit sig ned och så småningom bildades här ett litet samhälle, som vid sekelskiftet 1800/1900 bestod av 8 gårdar och alla placerade i stort sett vid källan eller längs den lilla bäckfåran från densamma.

Källan var onekligen ett centrum för det lilla samhället. Den var som nämnts rikt givande och på renheten i vattnet behövde ingen tvivla, där den flödade fram från den överliggande platåns vattenförande lager. Längs bäckfåran trivdes bl a hassel och al, som sommartid gav ett friskt inslag av grönska. Åkrarna där omkring på såväl nedre som övre platån var kläna i sitt skördeutbyte och fordrade mycket arbete, men invånarna i byn var förnöjsamma och trivdes gott.

Tomas Killa

John Persson

Artikel som tidigare publicerats på vår hemsida

Källa eller killa är en vattenåder, som går upp i dagen. Den avger vatten i markytan utan att man behöver gräva eller borra på djupet. Vattnet, som porlar upp håller en temperatur på + 8 grader året om, med andra ord är det alltid frostfritt.

Tomas Killa, som porlar upp ur marken ligger intill grusvägen mellan Grevlunda och landsvägen mellan Vitaby och Eljaröd ”Junkebjerg”. Den ligger mellan två fastigheter, Strömsberg en gång tillhörande Christinehof, numera privatägd och fastigheten Grevlunda mölla 17 numera Grevlundamölla 2:2 och nämnda väg. Killan har såvitt jag vet ingen egen fastighetsbeteckning eller tillhörighet till de angränsande fastigheterna. Det är bara det småbruk där jag bodde med min familj mellan åren 1944 och 1954, som har postadress Tomaskilla, Vitaby. Killans utlopp går samman med flera mindre flöden för att ansluta till Klammersbäck, som i sin tur rinner ut i Hanöbukten mellan Vitemölla och Haväng.

Namnet Tomas kommer från den kristna kyrkans födelse där Tomas var en av Jesu lärjungar, han som fick tillnamnet Tvivlaren. Tillnamnet lär komma av att han tvivlade på Jesu uppståndelse. Vanligt är att källor får något helgon i sitt namn. Med denna tradition menar man att vattnet i källan skulle ha en helande verkan. Tomas killa har dock inte något förnamn Sankt. Grannen Albert Nilsson, som var murare restaurerade källan och murade sidor och lade på trälock. Han och en annan granne hämtade vatten från källan när det var ”torra” somrar. De

körde då häst och vagn med vattentunna och pumpade upp vatten till djur och hushåll. Vattnet användes också för att kyla mjölken under varma somrar. Tomas killa levererar alltid friskt, rent och svalt vatten.

Tillägg: Vid lantmäteriförrättning har Tomaskilla konstaterats tillhöra fastigheten Grevlundamölla 2:2.

Flygfotot ovan visar mitt hem (den kringbyggda gården) under åren 1944 – 1954 och L:a Eljaröd som då beboddes av Anders Arvidsson med familj. Källan ligger mitt på bilden i höger kant.

Foto: Kenneth Olsson

Prinsakällan

Ur Rörum och Vik genom tiderna

Ett skepp förliste utanför Rörums kust. Med på skeppet fanns en engelsk prins och hans prinsessa samt betjäning. Rörumsbönderna var vilda och rövade ofta fartyg och plundrade och dödade besättningen, där ibland prinsen och prinsessan. Enligt sägnen skedde detta på 1200-talet. Som straff sattes hela byn i brand och som försoning för det rövade godset inklusive prinsessans guldsko, skulle rörumsborna bygga en ny kyrka. Där prinsen bragtes om livet sprang upp en källa, Prinsakällan, belägen i gränsen mellan Aspekulle och Framnäs ägor nere vid stranden.

Killehusen

Gunilla Arvidsson

Källan har gett namn till byn som låg här fram till när skjutfältet anlades på 1940-talet. Byn låg sydväst om källan upp i backen och i skogsdungen vid bäcken låg Bäckahusen. Bäckahusen hade 1926 endast två torp och de brann ner, när elden kom lös vid bakning. De fem torp som var kvar i Killehusen tömdes på de som bodde här och revs. En sorgens tid för de som levte hela sitt och sina förfäders liv här. Vattnet i killan ansågs ha särskilt bra kvalitet så krögaren i Knäbäck gick dit och hämtade vatten till att spä det hemgjorda brännvinet till lagom styrka.

Kvar som en påminnelse om byn som fanns här finns stengården längs gränser mellan beten, trädgårdar och vägar. Plommon- och körsbärsträd lever kvar eller har föryngrat sig. Några kastanjer som stod i trädgårdar finns i träddungen.

Källan med klart vatten och bäcken som rinner ut mot Hanöbukten och försvinner ner i marken för att återuppstå som lite mörkare våt sand nere vid stranden.

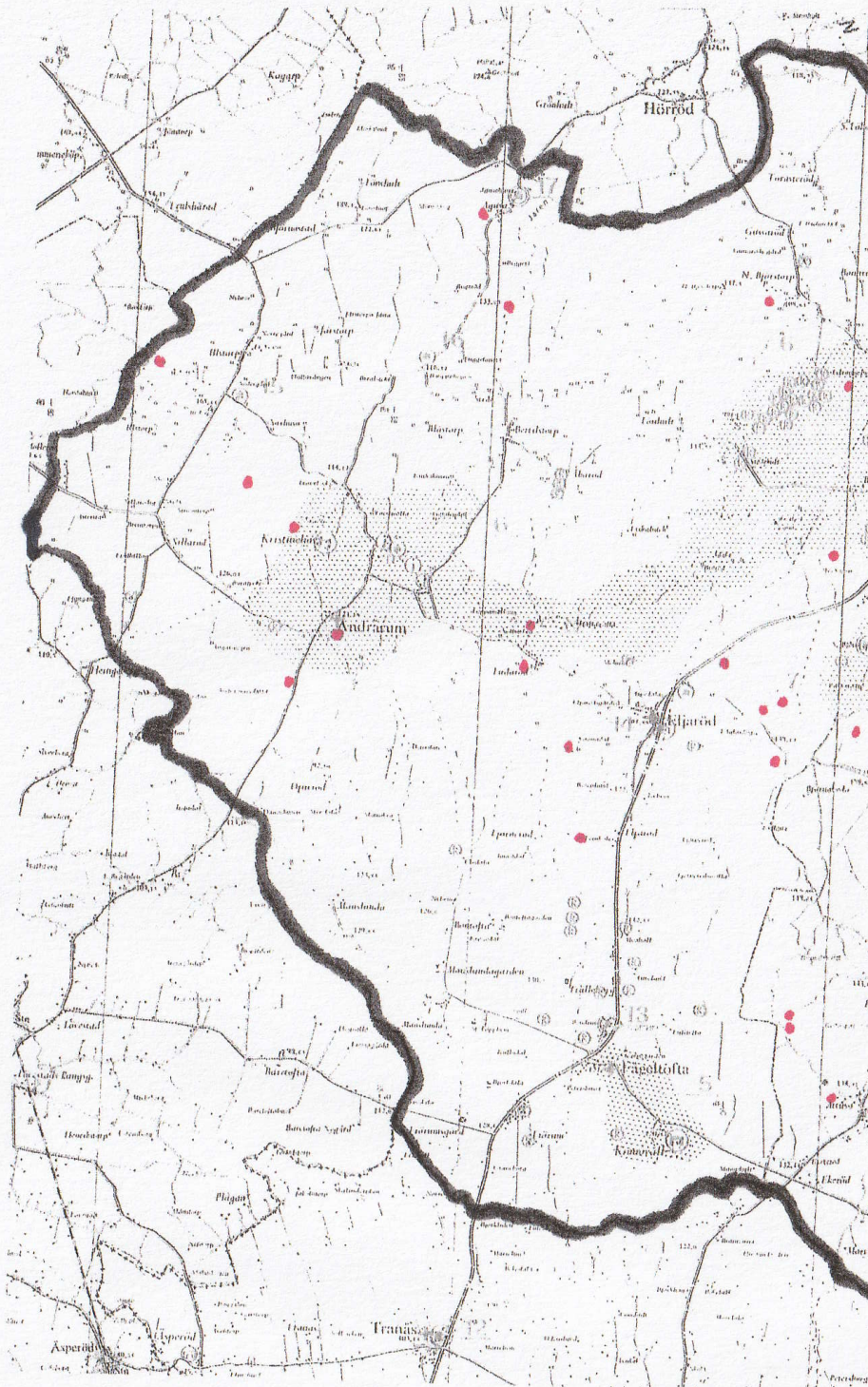
Foto: Gunilla Arvidsson

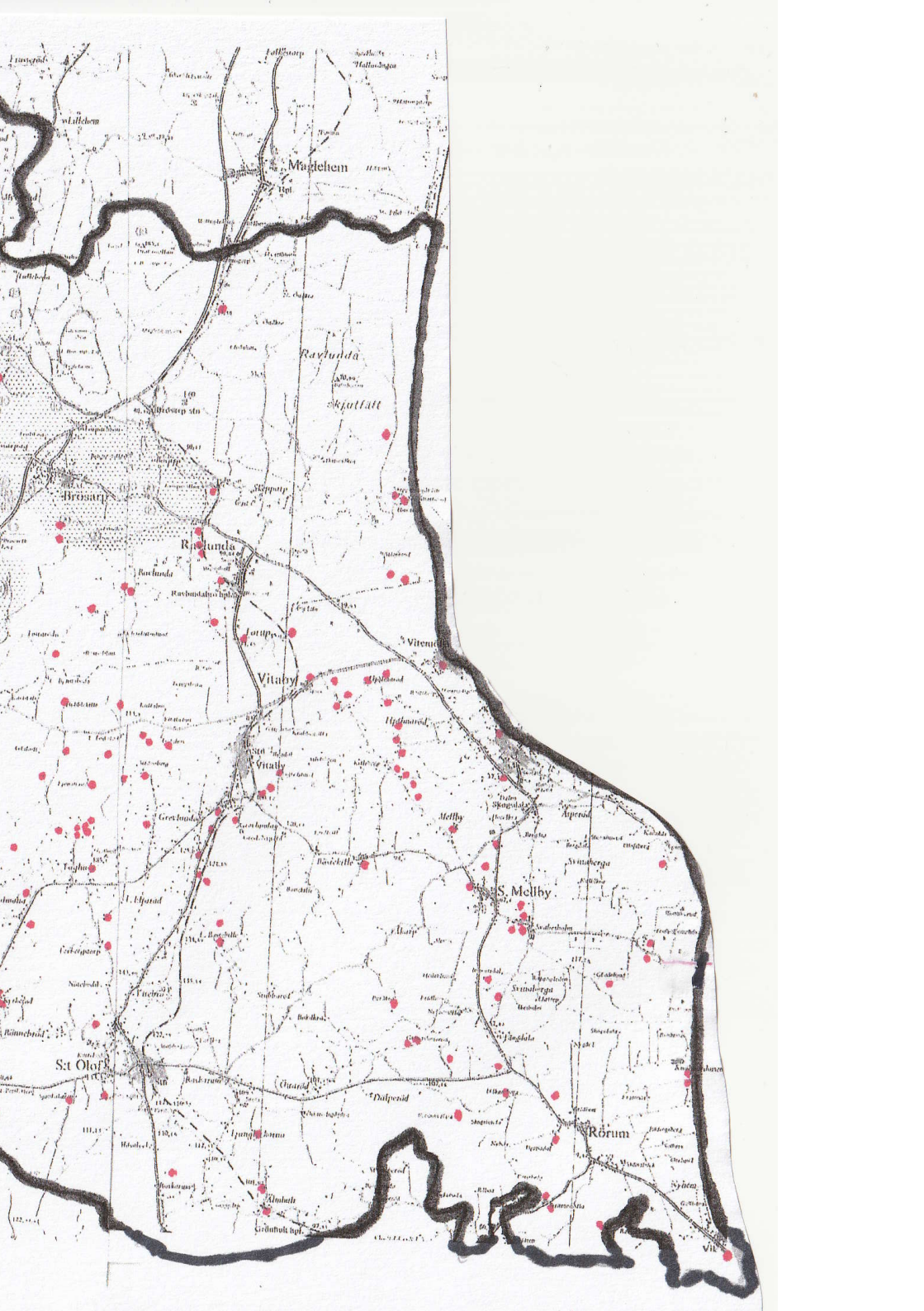
Inventeringen

Sammanställd av Clas Johnsson

Sveriges Geologiska Undersökning, SGU, genomförde en hydrologisk undersökning på 1980-talet. I dåvarande Kristianstads län begärde man hjälp från länsstyrelsen, som i sin tur vände sig till hembygdsföreningarna för att få in uppgifter om naturliga källor som flödade året runt. Styrelsen i Albo härads hembygdsförening beslutade den 24 januari 1985 att anta uppropet. Intresserade personer, som väl kände till trakten, vidtalades och försågs med kartor för inventeringen.

Jag har överfört källornas markeringar till en gemensam karta, som tyvärr är lite otydlig.

I vårt område finns, eller rättare sagt fanns, det rikligt med små bäckar och källesprång.

Genom utdikning under 1900-talets första del har många lagts i rör. Resultatet av inventeringen visar, att det antecknades ca 150 källor och en del av dem är rörlagda. Kartbilden visar också att källorna är koncentrerade till sydöstra delen av häradet. Beror det på geologiska förhållanden eller förekom en mer aktiv kartläggning där? Själva kartorna finns i vårt arkiv, men det saknas nästan helt beskrivningar om de enskilda källorna.

Några notiser:

Anders Gummesson beskriver två källor. Nordost om Eljaröd mellan väg 19 och den gamla landsvägen i närheten av milstolpen finns Legaröds källa, som var försedd med en gårdspump och användes 1985. Vidare anger han Ludaröds bys källa, som är belägen ute i en betesmark strax söder om landsvägen mot Andrarum.

Reinhold Johnsson minns bland annat ”Studakillan” inte långt från Ormastenen, en stor sten med en slingrande orm i stenen, vid Kvighusa, som mynnade ut i Eljarödsbäcken. Här vattnades boskapen. Vidare minns han en källa vid Kronovall, där tjänstefolket hämtade rakvatten till greven.

I Eljaröd i Killeröds Ängar fanns en källa där man hämtade vatten till brännerierna i Eljaröd på 1800-talet.

18.

5/4
850208

K Å L L O H inom Vitaby bygden.

- (X) GREVLUNDA 18,- i Vitaby stationsområde intill vägen mot Ådalen.-Per Måns dott.
GREVLUNDA 3,- i byn på väg mot Silvbögen.- Manfred Andersson.
- (X) GREVLUNDA 14,- byskälla, allmän.-Invid bygdevägen S:t Olof-Grevlunda.
Betecknad: "Björnakillan" , -En samfällid vattningsplats.
Vitaby församling.-
- (X) GREVLUNDA 14,- utmed nya vägen mot S:t Olof. - ~~Gakar~~ Andersson Dödbo.
GREVLUNDA 18,- utmark ovan gården vid gårdegård. -Arne Jönsson *Arne Jönsson*
GREVLUNDA 14,- Kagskälla invid gamla bygdevägen Grevlunda-S:t Olof.
Erik Holmkvist.
- Grevlunda 18, - Å utmark vid en vattenhåla.-"Flöskabrunn".-
Arne Jönsson.
- GREVLUNDA 17,- utmed markväg Lennart Svenssons-Alfred Andersson.
"Ola Måns källa".- Sten Nilsson, Kivik. ?
- (X) GREVLUNDA 17,- Kagskälla ^{källa} Å enefälld, väster på.- Elin Håkansson, Ryedal.
Lia Eljaröd 1 - utmed bygdevägen Grevlunda-Strömsberg.-Sven Bamber *Sven Bamber*
Lia Eljaröd 1 - i gårdegård mellan Sten Nilssons & And. Johanssons Eftr. ?
Grevlunda 18, - i lag nära fastigheten .- Tidigare ägare Herton Holmberg. ?
Lia Eljaröd 1, - kagskälla invid Thure Andersons. - Sigurd Svensson.
- (X) Grevlunda NÖLLA 1, - vid Strömsberg nedan om gården, uttill bygdevägen :
med beteckn. Grevlunda, Lia Eljaröd-Axelkulla
Lia Töstaröd-Axelkulla.-
Nils-Inge Nilsson.-
Grevlunda 7, - Å utmark .-Tidigare ägare Håkan Månsson.-Nuvarande ?
utmed gamla bygdevägen Grevlunda-S:t Olof
- (X) VITABY KYRBY,- nedanför kyrkan utmed allmänna vägen Vitaby-Vitenälla.
= Samfällid ? =
- (X) HJÄLMARÖD.- byskälla invid enskilt bostadshus,-utmed bygdevägen:Vitaby-
Vattenplats.- Hjälmaröd-Prästavägen.-
~~Enligt~~ ~~Samfällid~~ församlingen med del för befintlig husägare.
av bruksrätt.-

S:ia Mellby,-Båstakille 7,-Killeberg Å utmark tillhörande Börje Jönsson.

Arvid Andersson, Bolen,-Savlunda.

Ortnamn

Det finns flera ort- och gårdsnamn syftande på källa eller killa. Vi har redan fått en tydlig inblick i byn Killehusen. I Skånes Ortnamn av Bertil Ejder kan vi läsa om Tullekille och Hybblekille omnämnda första gången i skrift under första halvan av 1500-talet. Tullekille ligger i Ravlunda socken i gränsen mot Eljaröd och Vitaby och förleden tolkas som ”upphöjd markkrensa utgörande ägo gräns”. Fastigheten är numera avhyst. Hybblekille ligger i Vitaby socken i närheten av Axlahult strax norr om vägen till Eljaröd. Förleden tolkas som ”backe, sluttning” och gården ligger intill en skogsbacke. Bästekille ligger i S. Mellby socken och är omnämnd redan 1472. Förleden där syftar på bast, bästa, lindbestånd. Man avbaster lind för att t.ex. slå rep.

Agneta Haak forskar en hel del och bland annat om källor. Hon påminner om Pengakillan som ligger strax bakom där Folkparken i Vitaby låg en gång i tiden, och dess hörsägen om den nedgrävda skattkistan som skulle ligga där och männen som i absolut tysthet skulle gräva upp densamma. När de nästan hade lyckats, utropade en av männen – NU HAR JAG DIG – och kistan gled ifrån dem och försvann.

Hämtat från Albo härads hembygdsförenings hemsida

Killan på Vitemölla

Monica Larsson

Ur boken Livet på Vitemölla förr och nu

Vatten och avlopp fick läget i början av 1960-talet. Ursprungligen hämtade man sitt vatten i Killan eller i Sams brunn nedanför torget. Killan var ursprungligen helt öppen, men den gamla hauen har stått där sedan lång tid tillbaka. Dit släpade kvinnorna upp sin tunga tvätt och gnuggade den i det iskalla vattnet. Vattnet kom i en rännil rakt ut ifrån backen. Syföreningen på läget ordnade på 30-talet en insamling och fick ihop pengar till en övertäckning av Killan och insättning av ett kraftigt rör för vattnet. Vattnet rann alltid där. Senare installerades också en samlingsbassäng och kran, för man började oroa sig för att Killan höll på att sina. Killan var en slags samlingspunkt förr. Varje dag var där alltid någon med sin tvätt, och skurat sina mattor har man gjort där långt fram i tiden. I och med att man drog de kommunala vattenledningarna började Killan att sina så smått.

Foto: Clas Johnsson

Tockabjärs källa, Brösarp

Text ur Foldern om Backaleden

På södra sidan om Brunnsviksbäcken (Tockabjärsbäcken) finns en kallkälla med grundvattenutflöde på ca 7 grader Celcius och 0,5 – 3 l/s. Vattnet smakar friskt och gott men du dricker så klart på eget ansvar eftersom ingen reguljär vattenanalys görs. Ordet ”tocka” betyder sänka (sig) och ”bjär” betyder berg. Tockabjär blir då ”sänka i berget”, vilket stämmer bra med bäckravinen, eller att man ”sänker sig i berget (källan)”. En annan nedteckning är att ”tocka” betyder tupp och ska syfta på en skogsfågel som ska hållit till vid berget.

Vid besök i november var det inte så mycket vatten som sipprade ut från källan, men bäcken porlade friskt. Foto: Clas Johnsson

Mellby by

Gunilla Arvidsson

Hela Mellby är fullt av källor och det är killesprängt lite här och var. En av källorna i byn används fortfarande som enda vattenförsörjningen till ett hushåll. Det sägs att när det varit riktigt torra år, så fanns det källor i Mellby som inte sinade.

Foto: Gunilla Arvidsson

Killan i Hjälmäröd

Åke Hansson

Källan, eller som den alltid har kallats ”killan”, ligger vid den norra gränsen av ägorna till mitt föräldrahem i Hjälmäröd. Min farmor kallade den för ”österkille”, varför vet jag inte. När killan fick utseendet som den har idag, är inte dokumenterat, men min farfar Hans Olsson, född 1878, berättade att killan sett likadan ut så länge han kunde minnas.

Killan är fint stensatt med staplade stenar på sidorna och stensatt botten. Ytan är ca 4 x 2 m och djupet är 1 m. Vattenmängden, vill jag inte avslöja, men även under extremt torra perioder rinner det lika mycket rent och klart vatten.

Under min barndom användes killan till att ge dricksvatten åt kor och hästar på gården. Eftersom det är en höjdskillnad på 10 m upp till gården, använde man en encylindrisk, fotogendrivna motor till att pumpa upp vattnet till djuren.

Killan användes också till att tvätta trasmattor i. Det var min mor som tillsammans med en ”tant” från Kivik som låg på knä på stenarna och skurade mattor.

På 1950 och -60- talen togs det vatten till fruktsprutan när det sprutades i fruktodlingen, som min far planterat på 1940-talet.

På stenen till höger skurades mattorna. Foto Clas Johnsson

Sankt Olofs källa

Utdrag ur Boken om Sankt Olof

S:t Olofs kyrka och källa är resmål som österlenbesökare inte bara reser förbi. Så har det varit i kanske tusen år. Besökare av idag kommer av religiöst och kulturellt intresse, men pilgrimer från förr hade både religiösa och folkmedicinska behov att besöka kyrka och källa – den sistnämnda även i förkristen tid. Såväl naturliga källor som grävda brunnar har varit föremål för kult på vitt skilda håll. Källkulten utgjorde ett viktigt tillskott i de grekiska och romerska religionerna men har varit särskilt dominerande i de germanska folkens magi och religioner.

Vissa Ortsnamn i Sverige visar att källorna utgjort kultplatser redan under hednisk tid.

Varför blev källan Lundkinde (S:t Olof) en kulturplats, och varifrån kom ursprungligen de människor, som sökte sig just till denna källa i ödemarken för att bringa

godarna sitt offer?

Källans kraft tycks ha haft ett stort inflytande på människornas behov av religiös tillbedjan och folkmedicin under tre olika perioder. Den första under förkristen tid då man samlades för

offer och tillbedjan på förutbestämde tider var midsommarafton troligen varit den viktigaste.

Andra perioden under den katolska tiden, då de flesta gamla sederna bibehölls, men gavs ett nytt innehåll.

Sålunda kom tillbedjan av Olofsbilden att ingå i ritualerna före offret vid källan och förutom

Midsommarafton tillkom den 29 juli som en viktig, ja till och med den viktigaste dagen för tillbedjan och offer.

Tredje perioden inträffade efter reformationen som försökte få bort all helgonadyrkan och källkult, men som misslyckades- eller såg biskoparna ”mellan fingrarna” eftersom den tillförde den fattiga församlingen gåvor och pengar.

I folktron har det ofta varit i samband med något mirakel som källorna har runnit. Två olika variationer berättar hur S:t Olofs källa har uppstått. Den ena påstår att den Helige Olof blivit halshuggen vid S:t Olofs Gård och att källan runnit upp just här.

Den andra varianten berättar om den unga jungfrun som på en juldagsmorgon blev våldtagen av en rövare varvid en källa rann upp.

Jungfrukällan

Ur Wikipedia

Från Sankt Olofs källa går en stig in i skogen. Vid stigens början står en handskriven skylt ”Jungfrukällan 275m följ vita käpparna” och en informationsskylt. Stigen är markerad som pilgrimsled. Källan sprang upp på platsen där en jungfru blev mördad av en avvisad riddare. Förr låg en förstenad orm runt källan. Riddarens straff blev nämligen att han omvandlades till en orm. En förbipasserande präst befriade honom slutligen från förbannelsen och riddarens själ fick frid. Nu finns en stenrand runt källan.

**God Jul och Gott Nytt År
önskar**

Styrelsen för Albo härads hembygdsförening

ISSN 2002-287

*Alv Persson vid väduren och källan invid Verkeån 2003.
Foto: Kerstin Arcadius*